

ЧИТАЛИЩЕ

ПОВРЪМЕННО СПИСАНИЕ

(Излъзва дважди въ мѣсеца).

ЖИВОТЪТЪ НА ЖИВОТНИТЪ

отъ А. Козаровъ.

(Продълженіе отъ 11 и 12 бр.).

I КЛАССЪ, — ВТОРЫЙ РАЗРѢДЪ.

Маймуны.

Първѣтъ расхотѣжъ, която, драги читатели, задружно ще направиме, ще бѣде ловѣтъ на маймунитѣ. — Защо на маймунитѣ? Разказва се за тѣхъ, че ужъ сѣ, що се касае до подобіето на чловѣкътъ, близны и заради това нѣка го несматра никой за зло нѣщо, когато искаме прѣди всичко да се запознаемъ съ своитѣ роднины. — Та и нѣкои прыродоиспитатели (натуралисти) доказватъ че чловѣкътъ произхожда отъ маймуната, което нѣщо и ный нѣма да отпираме, като знаемъ добръ че много хора имѣтъ и до днеска голѣма наклонность къмъ маймунитѣ и че названіето «маймуна» е чясто нѣжна притурка на имената на краснытъ полъ чловѣческый. —

Негритѣ въ срѣдній Африка виждатъ въ лицето на маймунитѣ своитѣ лели и сестры, които ужъ побѣгналы въ лѣсовѣтъ по тѣзи причина за да не работѣтъ. — Майлаичитѣ на острова Барнео наричѣтъ маймунитѣ въ своитѣ лѣсовѣ «Орангъ» т. е. творѣ разуменъ, като назначавѣтъ съ това и мѣстото което му, спорѣдъ тѣхъ, принадлежи. — Арабитѣ виждали и виждѣтъ въ лицето на маймунитѣ чакъ и до днесъ опровергани хора и отъ Бога проклѣти; които, за грѣшнитѣ си дѣла, промѣнили сѣ на животни, въ които се вижда подобіе дяволско сносно съ подобіето на чловѣкътъ. — Ный пакъ виждаме въ маймунитѣ орисанъ образъ чловѣческій, който насъ толкова дълго бави, до когато се въ него ѣвява страна отъ душевенъ характеръ. — Щомъ обаче зачне маймуната да показва своитѣ неприличности и не-срамежливости на часѣтъ се отвърщаме съ погнусваніе.

Маймунитѣ сѣ звѣровѣ, обаче телото имъ е сѣтворено, спорѣдъ сѣщыйтъ планъ на чловѣкътъ, нѣщо кое всякой ще потвърди, ако внимателно разглѣда и сравни скелетѣтъ на маймунитѣ съ скелетѣтъ на чловѣкътъ. Валчеста глава съ очи на прѣдъ обърнати, дребни зѣби, твърди ключни кости, крѣдна коситца и всичко друго явява голѣмо подобіе съ чловѣческитѣ кости. — Най голѣмо подобіе е депърва въ краищата на тѣлото; маймунитѣ имѣтъ рѣцѣ обаче не двѣ като чловѣкътъ ала четери, понѣже могатъ и на заднитѣ краища да си поставѣтъ палецѣтъ врѣщу другитѣ прѣсти. — Тѣзито читиры рѣце сѣ най главныйтъ знакъ на всичкитѣ маймуны, и струва се като да държѣтъ въ това отношениіе пѣрво мѣсто и да имѣтъ нѣкаква си лѣпость надъ чловѣка. — Обаче тѣзи прѣдностъ за насъ е мечтателна, защото рѣцетѣ на маймунитѣ не сѣ тѣй движими и не сѣ обръщѣтъ свободно както рѣцетѣ на чловѣкътъ, колкото и да ги опражняваме въ домашноститѣ си. — Заднитѣ краища нѣмѣтъ сѣвършенни ходилѣ и заради това маймунката трѣба въ ходеніето си право да стѣпва, и то само на вѣйкашнитѣ краища на дланѣта на долнитѣ рѣце, отъ което става ходѣніето имъ нѣкакъ си неисто и не твърдѣ натъртено, даже и заднитѣ краища не сѣ въ сѣстояніе да носятъ цѣлото

тѣло и държѣтъ въ равновѣсіе както челоуѣкътъ; маймуната може съ четиритѣхъ си рѣще само една работа да върши и то твърдѣ основно и обратно: т. е. тя знае прѣвъсходно да вѣзлиза и да се държи по дърветата.— Ходи ли маймунана на твърда земя само на долнитѣ си рѣще, виждаме че колѣната ѣ сѣ много прѣгнѣти и че тѣрши голѣмѣ мѣчнотіа въ ходеніето си.— Заради това маймуната ходящитѣ обикновенно обыча да ся подпират на тоята или на прѣднитѣ си рѣще, които по този начинѣ изгубватъ волното си движеніе и забѣлежителната си роль.— Главата на много маймуни бива особено въ младостта имѣ твърдѣ валчеста и лицето имѣ голо, съ което маймуната много прилича на човѣкътъ; обаче челото ѣ ниско и носѣтъ ѣ малко много сплеснѣтъ, сѣщо сѣ и бѣрнитѣ ѣ много тѣнки а валчестата брада ѣ съвсѣмѣ липсва.— Колкото е по стара маймуната толкова повече прѣдняята часть на лицето ѣ става дългнеста като мусура; и толкова повече изглѣдѣтъ ѣ взема видѣ на животно, сирѣчь коститѣ ѣ порасѣтъ съ които бива вече всякога покрита. Другитѣ тѣлесни знакове и свойства на маймунитѣ нѣма да описваме, е бо въ този случай голѣмо различіе, както и всякой може да се увѣри поглѣдни ли на фигуритѣ гдѣ сѣ изобразени маймуны; остатѣкъ може и всякой читателъ да е видѣлъ живи маймуны, защото често ги носѣтъ чергарскитѣ племена по пазарищата да ги показѣтъ облѣчени въ червенѣ дрѣшка, и калпаче съ перо, и около стоящитѣ зрители съ своитѣ подскачанія и прѣсѣкѣмбичванія обѣселяѣтъ.— Съ подобенѣ начинѣ събиратъ маймунитѣ, въ кафезѣ затворени, около си голѣмо множество зрители съ своето кришеніе, скаченіе, зевзекликѣ и дяволщини.— Никдѣ не е тѣй вѣсело и тѣй лабавно отъ маймунскитѣ кафезѣ.— Незнае челоуѣкъ на кого комедіитѣ отъ тѣзи чортове да глѣда, тука маймуната висѣ завита на опашката си, тамѣ друга се върти около дървото което е въ кафезѣтъ припрѣчено, една пд стара пощи младото, друго пакѣ младо врѣщи на една страна, защото силна нѣкоя маймунага му забрадила прѣвъ врата нѣколко за неговата неспособностъ.— Захвърлиме ли корѣ отъ хлѣбецѣ или часть

отъ ябалка, тогава депърва ще стане шумъ и врьсякъ. — Най близната маймуна улови ябалката и бѣга на горѣ по мръжѣтъ на кафезѣтъ, друга която ѣх видѣла улавя ся за опашката ѣ а за опашката на тѣзи трета и четвърта и мацъ! лѣжи цѣлъ синджиръ (чепонъ) на земята; множество маймуны се съборіѣтъ възъ пясакѣтъ на единъ купъ, и не минава се дълго врьме да видиме какъ една по силна маймуна съ ябалката въ уста тича на найближно припрѣченныйтъ кафезенъ прѣтъ, като бляскъ сринвѣтъ се всичкытъ други маймуны за нея накачвѣтъ се по тѣлото ѣ и за малко врьме ето жоджа снопъ се събирва на земята и така то се продължава чакъ до края само че явленіята сж промѣнявѣтъ, глжчкытъ, врьщеніето и комедіѣтъ имъ непрѣстанвѣтъ. —

Душевнытъ способности на маймунытъ были на прѣдъ много очерователни, ако и наистина неможе се каза, че сж душевно по съвършенны отъ тѣзи на кучето или слонѣтъ. — Маймуната се научва да ѣде съ помощта на въркулица и ножъ, тя пие вода или вино съ чаша и отрива си устата съ пешкирѣтъ, обличя си дрѣхы прескжмбичва се и прави различни други дяволщины; ала не сж сумняваме че и кучето научваме ако да имаше ржцетъ на маймуната. — Ржцетъ сж които правѣтъ маймунѣтъ способна да върши работы които човѣкъ само може. — По тѣзи причина струва ны се да е душевната дарба на маймунытъ необыкновенена, правящидъ това що човѣкъ прави. — Маймунитъ имѣтъ голѣма можжщность да наподобявѣтъ, нѣщо което то на другытъ животни липсва; тѣй щото маймуната като играчка прави това що човѣкътъ прави, безъ да знае що прави и кое ѣ се аресва. — Конѣтъ, кучето и слонѣтъ немогѣтъ това да докажѣтъ, обаче на тѣхното вършаніе и работа можеше всякога да се осланяме когато маймуната съ вършеніето си е непостоянна т. е. захвани ли нѣкоя работа, за кратко врьме ѣх оставж и захваща друга ако и да ѣх принуждаваме. — Маймунытъ сж хитры и лукавы; освѣнъ това умѣѣтъ да употрѣбаватъ способността си съ голѣма обратность; въ приструваніето сж искусны и излѣгвѣтъ лесно и скоро човѣка; правѣтъ

като да нѣмжтъ никакво намѣреніе, но въ кратуната имъ се заключва найголѣмыйтъ тѣхенъ хувѣрдалѣкъ; честность и почтенность не се намѣрва нито въ опашката на тѣзи четирирѣчни човѣчета. — Каквато и да бѣде опасността, маймунитѣ умѣжтъ да ѣ избѣгнжтъ твърдѣ лесно и случи ли се да паднжтъ въ опасность, помагжтъ си взаимно съ голѣмо пожъртвованіе, въ нужда се бранжтъ съ хвърленіе на камени, трѣски или на плодове и глѣджтъ щото по всякой начинъ да оплашжтъ непріятельтъ си. — Кѣмъ своитѣ доброжелатели показвжтъ голѣма наклонность и любовь, обаче чувствата на тѣхната благодарность сж трайни както солта въ водата. —

Ако и да сж маймунитѣ много хитры и лукавы, обаче можеме при всичкото имъ остроуміе да ги излъжимъ, което е на глѣдъ невѣрно, ала маймунитѣ сж много фисфисы и одданны (терекія) отъ малко нѣщо дохажджтъ въ расчиленіето, ставжтъ глухы и слѣпы; одданността имъ затѣпява умжтъ имъ до такава стѣпень щото забравжтъ всичко и се хвърлжтъ безъ помышленіе въ опасность. — Малайцитѣ издѣлбавжтъ въ твърды тиквы (названы още туркы) тѣсны дупкы и напѣлвжтъ ги съ кѣсове отъ захаръ или отъ оwoщія, които нѣща маймунитѣ наймного обичжтъ да хрупжтъ. — Маймуната като слѣзи отъ дървото пѣхны си ржката въ тиквата, и като не може да ѣ извади, тя сж тѣй разгнѣвява, щото прѣдпочита подобрѣ да падне въ ржцетѣ на Малайцитѣ нежели да пустне това изъ рацетѣ си що была изъ тиквата взѣла. — И много други примѣры доказвжтъ че и най хитрата маймуна се излъгва по причина на слѣпата си одданность. — Колко високо стои въ този случай нашата лѣсица! Неѣ не прѣвлича и най доброто мѣсо въ капанѣтъ (клюса), но случило ли се е да се е уловила, тогази само страшныйтъ гладъ е направалъ щото нашето рунтаво лѣсиче да се забрави. —

Спорѣдъ както е познато че человекъ колкото повече старѣе, толкова става и по разуменъ и мѣдрѣ, но това у маймунитѣ е наопакъ; тѣ сж само въ младостта си умны и бистры, колкото повече старејжтъ тол-

кова по скоро взимѣтъ подобіе и изглѣдъ на нѣкой звѣрь. — Съ въспытаніето спечалвѣтъ маймунитѣ много; духътъ имъ става по бистръ, способноститѣ по съвършенни и тѣлото имъ по упражнено, обаче никога не бива маймуната както кучето другаръ на хората. — Естествено нѣмѣтъ (маймунитѣ) повече душевни способности отъ другитѣ животни; тѣхнитѣ разумъ се усъвършенства децърва въ обществата на чловѣцитѣ. —

Движеніето и измѣненіето на маймунитѣ е наистина ужасно; въ нѣколко мжгновѣнія се явява на неѣж отраженіе отъ всички възможни желанія и одданности; любовь, гнѣвъ, искренность, лукавство и намусваніе, исканіе, порѣвваніе, умрѣзваніе и на стотини още такива приструвки се измѣнявѣтъ непрѣривно (безпрѣстанно) като фигурки въ калейдоскотътъ; чловѣкъ едва е въ състояние да слѣдва тѣзито измѣняеми образи въ лицето и окото, и трѣба да бѣде сжщъ чудотворецъ за да достигне тѣзи маймунлуди на опашатитѣ михалювци. Дивитѣ маймуны обитаваѣтъ често въ лѣсоветѣ на дърветата, особенно въ голѣми или малки общества; членоветѣ на всякоя фамилія се държѣтъ наедно и лужинката на които е: «Единъ за всички и всички за едно.» — Да си търсѣтъ храна е найпотрѣбната тѣхна работа. — Всичко що е за ѣдѣніе е за тѣхъ добро: о-воція, лукъ, коряніе, семена, орѣси, листи, пжикитѣ и чешкитѣ на много растенія съ голѣма охота ѣдѣтъ сжщо и яйцата на птицѣтѣ и тѣхнитѣ млади (пиленца), особенно тѣзи послѣднитѣ сж най добрата храна на старитѣ маймунегы. — Множество маймуны е непрѣстанно въ непокой, стара и млада не сѣдѣтъ на задницата си нито минута и непрѣстанно имѣтъ що да хрущѣтъ, мѣлѣтъ и млацѣтъ; ту трѣба нѣщо да откъсне, ту да го куса и захвърли, въ кратцѣ цѣла дружина е въ постоянно записваніе и въртеніе.

При своето събираніе, по дърветата правѣтъ маймунитѣ много масторскы искуства, които принадлежѣтъ въ кръгѣтъ на тѣлоупражненіето (гимнастиката). Скокы 20-30 крака дългы отъ едно дърво на друго сж на маймунитѣ играчка; на зрительтъ ся струва като да знаѣтъ тѣзи дяволи да хвърчѣтъ. При скачаніето, олава

се съ ржкжтж си за вѣтвжтж на дървото което е 20 крачки отдалечено, счупи ли се, тогава се олавя за втора и за трѣтя, а падне ли, нищо неврѣди че сж е понатъртила малко; такова паданіе не счува кръстѣтъ на маймуната. Когато неможе да падне съ прѣднитѣ си ржце, хваща съ заднитѣ си, а когато и тѣ непостигжтъ, помага си много пжтя маймуната съ опашката си която ѝ служи въ нуждѣ за пета ржка; нѣма ли работа опашатыйтъ герой, закачва се съ опашката си около вѣтвжтж и се върти отъ нѣманіето що.

За нѣщо, що е тѣхно или чуждо, нѣмжтъ маймунытъ понятіе... «Ный сѣеме», казватъ туземцитѣ въ Суданъ «а маймунытъ вършжтъ». Налѣти ли нѣкой множество маймуны на кукурузъ кой едва зачналъ да зрѣе, пази Боже! Всякоя маймуна, ще понесе четиры пжтя толкова отъ колкото ѝ стига да се наѣде, и ще опустоши десять пжтя толкова, отъ колкото понесе. Откъсне единъ чокжнъ и кусва да ли е добръ или твърдъ и на часѣтъ десетъ пражосва, зема вторый, третый и тѣй нататкъ чакъ до кога се умори. При тѣхнытъ опълченія отъ лѣсоветѣ нищо гы незапашава, нито прѣградкы, нито зидове (дувары) да, нито и порты — всичко проникватъ и испоотварвжтъ и горко вамъ! нападне ли тѣзи злодѣйска нація именіето ви или кжщата ви. За това туземцитѣ много често сж изложени въ такава опасностъ, щото сж принудени да употрѣбятъ всякакви насилія за да се отбранжтъ; казватъ още че *«кадѣто дяволѣтъ неможе, праща маймуната»*.

Нѣкой си обитаящъ въ Индія Англичанъ тѣрпалъ голѣмы врѣди въ своитѣ чифлици отъ тѣй нареченитѣ «chunder» маймуны. Дълго врѣме незнаялъ какво срѣдство да употрѣби за наставающата година, когато найпослѣ сполучилъ да се избави. Погнжлъ цѣлото множество (сюрія) — маймуны, които му захарнитѣ полета упостошавали, на едно дърво и като гы побѣдилъ уловилъ нѣколко маймунчета, които заповѣдалъ да донесжтъ въ кжщата му. У дома си ималъ вече приготвена *масть* отъ *медъ* и *виній* *давящъ каменъ*, съ която намазалъ кожухитѣ на тѣзи малкы маймунчета и така като гы натруфилъ, пустналъ ги. Старитѣ маймуны мно-

го се зарадвали когато намѣрели дѣтцата си; обаче, тѣ были въ жялно и бѣдно положеніе, приличали като да се ся укѣпали въ катранъ. Основно чистеніе и близаніе почнало. И ето че лепящата масть на тѣлото на тѣзи маймунки была сладка и за това всички се захванали да работѣтъ. Дълго врѣме се непродължило, понеже давящиятъ камень почналъ да явява своитѣ дѣйствиѣ. Всичкитѣ маймуны бѣлвали, о чудо, щѣхъ горкитѣ да си съдирѣтъ дирнищитѣ си и съ голѣмъ крясъкъ и врищеніе побѣгнали щото още вѣднѣжъ непомыслели на това поле, отъ което се послѣ боели, както дяволтъ отъ кръста.

За да невлѣзе непріятельтъ подъ кожата имъ, има всякоя станъ маймуны и своитѣ вѣйвода, кой обыкновенно сѣди на високо мѣсто на дървото и глѣда дали е нѣблизо нѣкой непріятель. Ако ся приближавѣтъ хора, затрѣбы старата маймуна на бѣгъ, тогава цѣлата сюрія става пада зима краката на рамената си (зима си дърмытъ) и бѣга, при което всяка маймуна носи понѣщо въ рѣка и по единъ класъ въ уста а дѣтцата си покачвѣтъ на вратоветѣ си. Въ бѣганіето не сѣ маймунытъ тѣй бѣрзы, и ходяніето имъ е нѣкакъ си немоторно (килаво). Морскытъ коткы бѣгѣтъ твърдѣ добрѣ, ала павіянитѣ въ бѣганіето си, тѣй мѣтѣтъ съ задницата си, като да искѣтъ нѣмскый танецъ (хоро) да танцувѣтъ, щото зрительтъ трѣба да ся смѣе.

За дружественный животъ на маймунытъ разказва ни Вrehom слѣдующето: «Само нѣкой маймуны живѣѣтъ уединено, по-голѣмата часть пакъ живѣе взаимно — дружественный животъ, като иматъ постоянно обиталище, въ него; разбира се отъ само-себѣ, трѣба да има отъ всичко доста и достатъчно храна; липсватъ ли тѣзи условія, прѣселявѣтъ се маймунытъ бързо въ другъ ревиръ (das revier) т. е. замѣняватъ си старото обиталище съ друго по плодородно. Лѣсоветѣ при жилищата на хората съ красны градины посѣти съ различни зеленины (зарзавати) или мѣста гдѣто хората гы не гонѣтъ по причина на различни суевѣрія, сѣ имъ всякога очаквани. Да ли тукъ се намѣрватъ дървета на които плодътъ е забраненъ да се ѣде или не, то май-

муната се за това нестарае, само-и-само когато сж ябалкы сладкы и доста. Кукурузъ, захарното дърво, ливады съ овоція, посѣяны полета съ дини посѣти или съ други подобни плодови сж на маймунитѣ много обыкнѣти, само когато иматъ какво да хрупѣтъ и жвакѣтъ (дѣвчѣтъ).

Най силната и най опытная маймуна обыкновенно става вѣйвода на цѣла сгань (сюрія); тѣзи си власть недобыва съ всеобщо гласоподаваніе, ала само по тѣзи причина, че е отъ всичкитѣ мжжки маймуны най голѣмъ *пехливанъ* и че има отъ всичкитѣ членове най дълги крачуни и най силни зѣби; кандидатинѣтъ трѣба да е по-силенъ отъ противницитѣ за да може да ги побѣди. Заради това ужасна борба и дуели траятъ дълго време, старитѣ бо маймунегы не искѣтъ да се подчинѣтъ и покорѣтъ на заповѣдытъ на самодържавнѣитѣ управитель; обаче съ нѣколко плѣсницы (люсницы) прѣзъ вратѣтъ или съ ухапваніето по тилѣтъ дохожда умѣтъ въ главѣтъ имъ и волею и неволею трѣба маймунитѣ да слушѣтъ и да се утешаватъ съ тѣзи надѣжда че ще дойде и на тѣхъ редъ.

Войводата на сюріята изисква отъ всякой членъ послушаніе и подданность безъ условіе и глѣчки; който неиска да се подчини, приѣма прѣзъ вратѣтъ нѣколко за наука, щото да не му дойде охота бързо на такива нѣща. Господарь маймуныа не дозволява да му скратяватъ правата които съ негово достоинство сж споени (сѣдѣнени). Като си освои господарството надъ цѣлата сюрія, желае господарѣтъ не само почестъ отъ мжжскѣитѣ полъ, но и любовѣта и наклонностьта на женскѣитѣ нѣженъ полъ; той се усѣща доста силенъ да изпълва тѣхнитѣ желанія и наистина можеше казѣ че напълно удовлетворява тѣхнитѣ исканія макаръ и да не были тѣй скромни. А че това господаруваніе се не върши безъ кавгы и каранія, разбира се отъ само-себе си. Господарь маймуныа прилѣжательно наглѣжда всичкитѣ свои подданици, най-повече маймунитѣ които сж за жененіе. Като кавалеръ въ нѣкое женско общество съ стараніе се озърта насамъ нататѣкъ да не бы нѣкоя отъ неговитѣ любовницы да говори съ чуждѣ нѣкой чапкѣнишъ;

завистливата тѣзи маймуняга скочва извѣднѣжъ и на-
люска ѣхъ тѣй щото наистена забравя се на мѣстото си и
ще има за мингышь това наравствено поученіе. Заради
това по мѣдрытѣ маймуны се вѣртѣтъ около му като
го гладѣтъ и пощѣтъ, щото искѣтъ съ това да се о-
быкнѣтъ на този всемогѣщъ патріархъ. (слѣдва).

ЧУДЕСАТА НА ФОТОГРАФИЯТА.

Отъ всичкитѣ технически способности, направени въ
най-ново време отъ успѣхитѣ на химията за да са сне-
матъ изображения на найвеликолѣпнитѣ произведения
на искуството, ни единъ нѣма колкото фотографията
толкозъ хубаво макаръ и твърдѣ кратковременно пре-
минжло, и толкозъ надѣжди за блѣкаво и ѣоще повече
успѣшно развитие въ бѣдѣще. Въ самата работа презъ
малко години, отъ времето на своето изнамѣрванѣ, фо-
тографията е разширила кръга на своето работенѣе. Като
захванѣ изъ-найнапредъ отъ слабитѣ опити да снema пор-
трети отъ живи лица, фотографията полeка преминаваше
като са усвѣршенствоваше въ художеството и като у-
голѣмваше своитѣ размѣри, премина на по-широко за
работенѣе поле: да ни предава произведенията на иску-
ството отъ всички родове и най-послѣ на тези предмети
отъ обширната природа, каквито сѣхъ напริมѣръ величе-
ственнитѣ сцени на грѣмаднитѣ Алпи.

Споредъ своитѣ произведения, и своитѣ работи, тя
може да са каже приближава да стане толкозъ всемирна,
какѣто и свѣтлината, главный неинъ факторъ (причини-
тель). Този характеръ на фотографията призовава на
ново поприще толкозъ работници, тѣй що фотографи по
главнитѣ градове днесъ са броѣтъ съ стотини. Тѣй на-
прімѣръ, въ днешнѣо време само въ Парижъ има повече
отъ 600-700 фотографии. Фотографията почена да има
свои изложения какѣто имѣтъ скулптора и живописа:

най-забѣлѣжителнитѣ отъ тѣхъ са били въ Амстердамъ на 1855 и въ Парижъ на 1857 година.

Трѣба да ви кажѣ още че фотографията е предизвикала цѣла обширна литература и особити нови вѣстници на по-главнитѣ европейски езици, исключительно посветени на нея, въ които срѣщаи да са записватъ внимателно всичкитѣ подобрѣния по нейна частъ. Като гледа тѣзи обширна дѣятелность, като слѣдва изработванията на туй изобрѣтение, чловѣкъ неволно си задава питання, още не подигани отъ никого и нийдѣ не разрѣшени. Каква услуга е принесла до днесъ фотографията на историята на искуството? До колко тя е спомогнѣла за изучаванѣто на великитѣ произведения на архитектурата, на ваянието и на живописа, които са намѣрватъ въ различни части по Европа! — Въ що състоѣтъ слабитѣ ѣ страни и що имаи право да очаквами, що можемъ да са надѣвами отъ нея въ бѣдѣщето?

Тѣзи въпроси сѣ твърдѣ важни, защото на туй изобрѣтение, ако не лѣжатъ всичкитѣ признаци, предстои важнѣ роль въ обобщаванѣто и распространението на интереснитѣ работи отъ искуството помежду всички разреди на народа, и то като предава най-точно великитѣ му произведения. Вѣковетѣ на великото творческо искуство вече сѣ преминѣли, и нашия вѣкъ преминава, безъ да си създаде нѣкое велико оригинално искуство. Впрочемъ както са види, неговата отличителна чѣрта ще бѣде дѣто разбира правилно преминѣлитѣ времена.

Искуството постига само тогазъ пѣлна творческа самобитность, когато то съставя цѣлта на общественый животъ. Таквизъ сѣ били златнитѣ вѣкове на искуството. Искуството е полагало тогазъ своя, създаденъ отъ единъ духъ идеалъ и народенъ печатъ на храмоветѣ и на общественитѣ здания, на театритѣ, чешмитѣ, съ една дума на всички построения, правени за общественна цѣль. Всичкий народъ тогазъ земалъ участие въ направитѣ на искуството и той гледалъ въ тѣхъ пѣлното и високо изражение на своята личность, на своя духъ, на своето време, на своитѣ възрѣния.

Подиръ туй настанѣли други жаловити времена за искуството; то сѣкашъ че было сѣ гоняло изъ общест-

венний животъ; поне цѣльта му са забравяла съвършено. Тѣ зели да служатъ на отдѣлнитѣ лица, на великитѣ мира сего. Произведенията му съществували само и само за наслаждение на нѣколко честити. Додѣто само нѣколко са наслаждавали, понятията за изящното, за хубавото ся губяло въ разредитѣ на публиката. Много време е трѣбало въ сегашний вѣкъ на благороднитѣ прѣдставители на науката и на малко избрани вѣнцоносци да разбудѣтъ, да очистѣтъ и да направѣтъ висока потреба въ живота тѣзи угаснѣла любовъ къмъ искуството. Въ туй време додѣто едни обяснявали естетическото и историческо значение на най-добритѣ създания на искуството, други ръководени отъ най-добри образци, правили нови храмове и общественни здания и покривали стѣнитѣ имъ съ произведенията на паметната живопись. Галереитѣ — стаи дѣто са показватъ разни интересни искусствени произведения — и рѣдкитѣ стаи станѣли достѣпни за всички. Но всички тѣзи благопріятни обстоятелства не помогнѣли още на нашия вѣкъ да създаде ново самобитно искусство. Напротивъ нашиятъ вѣкъ обикнѣлъ историческата посока на науката и са обѣрнѣлъ къмъ старовременнитѣ произведения, които обожавалъ и подражавалъ. Ний не щемъ да влѣзвами въ примѣри, да показваме различнитѣ образци, за доказателство на думитѣ, защото ще ни отведѣтъ много надалечъ. Пжтьомъ ще посочимъ само на архитектурата на германската «Атини.» Мюнхенъ, којкто състои изъ повторение на най-хубавитѣ произведения въ архитектурата во всички вѣкове.

Казаннитѣ благородни усилия силно спомогнѣли за по-доброто и по-дълбокото разбиране на високитѣ създания на искуството. Нѣ не по-малко спомогнѣли още двѣ причини. Улеснението и бързината на новитѣ пжтища за съобщение дозволили на огромната масса да са запознае практично съ най-добритѣ произведения на искуството. Въ първитѣ времена то било дѣло рѣшително невъзможно. Въ днешньо време милиони хора отъ всички краища на свѣта сѣ видѣли Келнскый съборъ и Сикстинската Мадонка на Рафаелъ. Всѣкому са до-

щѣва да принесе у дома си изображението на видѣнни-
тъ чудеса на искуството. Всѣки обича да са понасла-
ждава още и у дома си съ видѣното; днесъ вече по-
кривать и стѣнитѣ на гостинници, на стаи, на казина съ
картинки; ний обичаи като стоимъ въ стаичката си, да
си припомнимъ ту едно, ту друго изображение.

Всички най-нови изобрѣтения, които иматъ за цѣль
снеманьето на художественнитѣ произведения, спомагатъ
за обобщението имъ. И отъ най-забѣлжителното фо-
тографията, и промѣнението ѝ въ тѣзи смисълъ, е единъ
отъ най-отличителнитѣ признаци на нашия вѣкъ, който
са стрѣми да запознае публиката съ всички богатства
на художественната дѣятелность отъ преминжалитѣ вѣ-
кове.

Изумителни сж успѣхитѣ, които е направила фото-
графията презъ малкото години отъ деня на открытие-
то си. Много причини ѝ са спомагали. Първата и най-
частна причина отъ тѣхъ било частното снеманье на
портретитѣ: всѣчки зели да зематъ живо участие въ но-
вото изнамѣрване, а то направило най-важното и бързо
подобръние на занаятчийската частъ. Наистина, безъ да
са обръщъ къмъ скѣпия живописецъ всѣки можель да
си снее отлично приличенъ портретъ. Тѣй разбира пу-
бликата всѣки фотографически портретъ. За художествен-
но необразованитѣ високата задача на портретоваденье-
то състои въ ефтинията. Фотографията съ математичес-
ка точность удовлетворява тѣзи потреба. Ето тайната
на успѣха ѝ. Фотографиитѣ сж напълнили свѣта съ ми-
риади безобразни произведения, отъ които нашитѣ по
художественно-образованни потомци ще са отвращаватъ
като отъ зли призраци.

Когато първитѣ ревностни потреби на портретитѣ
сж удовлетворили поройтъ на фотографитѣ порасълъ,
появила са друга потреба, която е спомагала силно до
тѣзи минута за успѣхитѣ по новото изнамѣрване. Тѣзи
потреба са предизвикала не само отъ художниците или отъ
любителитѣ на историята на искуство-то, но и отъ пѣт-
ниците. Фотографията са явява не само като най-вѣрно
въспоминание, но и като най-добро средство за поуче-
ние. Въ късо време на пѣтуваньето си тя показала вече

огромни и важни заслуги. Всички поискали да иматъ фотографическитѣ изображения отъ прочутитѣ развалини на идолопоклонническитѣ храмове, отъ черковитѣ, отъ общественнитѣ здания, отъ цѣлитѣ градища, отъ произведенията на ваянието и отъ другитѣ художественни предмети. Фотографитѣ, като бързали да удовлетвори́тъ тѣзи силна потреба отъ день на день съ неимовѣрни старания усъвършенствovali занаятчийската частъ на фотографията. Тукъ е истинното поприще на нейната дѣятелность.

Фотографията, като са обърнѣ къмъ неодушевенитѣ предмети да снema изображенията имъ, при най-първитѣ си опити не е срѣщала тѣзи затруднения, тѣзи прѣпятствия, които тя и въ настоящето време все́кидневно трѣба да преодо́лѣва при снеманьето на портрети отъ живи лица. За да бѣде най-добръ снетъ единъ портретъ, то предмета му трѣба да бѣде неподвиженъ. Фотографа трѣбва само да умѣе да избере сгоднo освѣтяванье и потрѣбната точка.

Ето защо фотографията е направила исполински успѣхи въ снеманьето на неподвижнитѣ художественни произведения или на вѣчнитѣ паметници на природата. Ето защо фотографията е търсила и намѣрила сгоднитѣ за цѣльта си мѣста. Тя са е опитала во величественнитѣ паметници на Египетъ отъ които най-старитѣ са относѣтъ къмъ четвъртото тисѣщелѣтие прѣдъ Р. Хр.; тамъ въ долината на Нилъ, дѣто небето е вѣчно безоблачно и ясно ослѣпнѣтелната свѣтлина, толко́зь потребна за фотографията, е обикновено нѣщо, дѣто са издигать великолѣпно-спокойни и исполинскитѣ храмове, на които стѣнитѣ и колоннитѣ сѣ покрити съ безчисленни изпъкнали изображения и превъсходно изсѣчени иероглифи. Тамъ тя, фотографията, е намѣрила обширно поле за работенье. Гръция и Римъ, страни на классическото искуство са не забавили да привлѣжѣтъ у себе фотографитѣ, които намѣрили доволно интересни произведения за въспроизвеждане. Пренесена въ областта на срѣднитѣ вѣкове фотографията е намѣрила много градища, дѣто били запазени знаменити паметници на зодчеството отъ по-дирнитѣ римски времена и

отъ първитѣ опити на християнската архитектора. Неизброимо е количеството на фотографическитѣ портрети снети отъ романската, готтическата, и арабската архитектури во всички главни градове на Европа. Съ неподдражаемо съвършенство, фотографията ни предава дору различното гужданѣ на камънитѣ тѣй що отъ по-добритѣ фотографии, вѣщитѣ може да распознае на кои времена принадлежатъ различнитѣ части на зданието.

Идете днесъ въ единъ главенъ градъ у Европа и поискайте да се набавите всички паметници на преминалитѣ времена: то ще е твърдѣ лесно за васъ, защото какъто ви казахъ фотографията е пребродила и претърсила всичко и всждѣ дѣто има нѣщо интересно, което привлича вниманието. Тѣй вий можете да добиете и исполински-тѣ произведения на Египетъ, прекраснитѣ статуи на Гръция, великолѣпнитѣ паметници на Римъ, ходожественитѣ скулптори на срѣдновѣковата дѣятелностъ, неоцѣнимитѣ изображения на италиянската живопись, гениалнитѣ произведения на искуството въ 18-ый вѣкъ, най-послѣ картинитѣ на всички знаменити живописци отъ всички времена.

Отъ всичко туй излѣзва че въ малкото години на съществуваньето си, фотографията е показала най-значителни услуги въ историята на искуството; че съ распространението на сполучени изображения отъ разнитѣ произведения на архитектурата, скулптората, и рисователнитѣ искуства тя значително е спомогнѣла за по-доброто разбиране и изучване на разнитѣ велики създания на чловѣческии духъ.

Ний ще са повърнемъ да поговоримъ за туй чудно изнамѣрване и за неговото устройство въ една отъ и-дущитѣ книжки на Читалище. За сега ще приложимъ че на фотографията оставатъ да преодолѣва още много технически препятствия, че за успѣваньето ѝ тя трѣба да прѣмине изъ рѣцѣтъ на занаятчий-фотографи, които са занимаватъ само съ снеманѣ на портрети, въ рѣцѣтъ на художници вѣщи въ превъсходнитѣ произведения на искуството, точното възпроизвеждане на които може да очисти и облагороди вкуса на публиката.

Само при тѣзи условия фотографията може достой-

но да изпълни своето назначение: ний видѣхми че ней е отворено много широко поле за работенъе, и споредъ ницѣшнитѣ нейни успѣхи ний имамъ право да искаме отъ нея за да земе да са стрѣми не само къмъ една материална полза, но йоще и къмъ повече високи цѣли.

Б.

КРИТИКА.

(Продълженіе отъ минжлытъ брой).

Ний четохме доста Школскѣтъ Педагогійъ, която ся продължава на цѣлы 168 страници, нѣ неможахме да ся удовлетвориимъ отъ ней баремъ на толкозъ на колкото сме ся удовлетворявали отъ най краткото ръководство за домашното и школно обученіе на нѣмскій языкъ.

Представете си едно море отъ фразы, презъ които мжчно прогледва простыйтъ смыслъ и, че вый ся намирате подъ вліяніето на тѣхныйтъ оглушителенъ шумъ. Вый ся уривате, за да ся ослободите отъ нихъ, а на противъ, намѣсто да излезете на видѣло, вый ся забатачвате все повече и повече въ хаотическото имъ значеніе. Запалете, ако щете, и Діогеновъ фенеръ, нищо не ви помага: вый оставате плѣнникъ на съдържаніето, а не съдържаніето вашъ плѣнникъ. За доказателство на таѣ истинѣ ето ви нѣколко мостры отъ безсмыслицы:

Стр. 6. «Тукъ може да ся рече, чи обученіето показва работеніе, поведеніе, а прозорливостта убеждава склонява къмъ това.» Чети по долу: «Определенята иматъ цѣна само тогай, когато содържаніето имъ е ненагледно и мыслите имъ сж едностайно (?) израженіе на добѣнатата прозорливостъ.» Слѣдвайте четеніето, защото определенята иматъ мысли, които сж едностайно израженіе и проч., а съдържаніето ненагледно.

Стр. 7. 3. Отъ тая точка, чи прозорливостта е цель

на обученіето, иска да ся нормиратъ объясненіето и обработваніето на всите матеріи, що сж за читаніе и ученіе. Всяка прозорливостъ е цялостна, а бива таква само тогай, кога объясненіето е цялостно и има центържтъ си въ ядката на содържаніето.» Чети, чети надолъ. Стр. 9. «И така всяко обработваніе, съ което иска учителѣжтъ да произведе прозорливостъ у ученицыте си, трябва да е пресно и непосредствено произведеніе на оная прозорливостъ, съ която е онъ въ самата лекція уловилъ содържаніето.» Колко чистъ языкъ! «И колко се повече на това стое» хвала и ѳиміамъ на авторовѣжтъ непрорливж прозорливостъ!

Все чети напрѣдъ. Стр. 10. Докопахмеса и до программата на народното школо, ето ѣж подъ брой 3. «Предметното, т. е. религіозното и светознателното обучение ще се свързва съ предметите на упражненіето: читаніето, пишеніето, сочиняваніето, разказваніето, пееніето и шареніето (рисуваніето).» Ето на какво училище иска да обърне взаимныты, средныты и главны училища г-нъ Ковачовъ, за да приготвува въ него ступаны селски и градски, търговцы дѣятелны, прочуты даскалы, педагози и управители школски, священници и чиновници мудры!

На стр. 11. четемъ: «Само това приказваніе е добро, което изъ живота наглядностъ произвожда содържаніето, и то така силно и здраво, щото и реджтъ на изложеніето му не останалъ занемаренъ.» Ну, това артъкъ на нищо го не бива! Що разбирашь, читателю, учителю и управителю на едно народно училище, отъ сичко това? Елате, о мои пилцы-соколы, Онче, Диме, даскаль Андо, Алексо, Петко, Трайче, елате да ся помжчите да ѳалучите гореказанното; който го ѳалучи прѣвъ това велерѣчиво мѣдруваніе съчинителево, нему отъ мене награда! Това не е ни латинска, ни германска конструкція, не е и татарска, а просто прилича на смѣшаніето на языцѣжтъ у Вавилонскѣжтъ кулж. Дали не ще ся позапре всякъ читателъ, за да си помжчи умѣтъ надъ таѣж безсмыслицж и надъ други много подобны? Ако желаете да ся упражнявате въ читаніе, слѣдвайте страницж слѣдъ страницж и онова само разумѣвайте, което ви иди отржжи и което ви ся види удобопонятно; а о-

нова, което ви ся види дий философско или побъркано и което бы трѣбвало да ся разбере най высше, отхвърляйте го, като нечистѣ соломоніѣ, на който стои печать на таинственностѣтъ, и си речете смиренно: не за насъ е писано това, или пакъ: който иска да стане прорицатель, нека почене да ся упражнява въ налучваніето на педагогичскитѣ гатанки на г-на I. Ковачева.

Слѣдвайте, молимъ, все така успѣшно дори до стр. 25. Тукъ поченете отъ горѣ и карайте до онова мѣсто, отъ гдѣто ся почева слѣдующата нова соломонія:

«Зарадъ това гимнастиката можи да помогне на енергіята, не само съ това, дето праве телесно и умствено наклмиваніе на пресното упражненіе предъ едностранната умствена работа на младежите, но и съ това, дето извиква рѣшителна реакція противъ доктринарната посока въ школското обученіе и дето праве младежите умствено будны и телесно яки чрезъ прозорливо упражненіе и упражнителна прозорливостъ, за да влезатъ въ животѣтъ, имайки ясна, силна и сигурна прозорливостъ, и ослободени бидейки отъ баластѣтъ на матеріалното и умствено непроникинатото знаніе, и дѣйствително да умеятъ, което трябва да умеатъ.»

Ухъ! та періодъ ли е, періодъ, дългъ, дългъ: Съ посылкитѣ му, съ членоветы му, съ тяжинѣтъ и ясното опрѣдѣленіе на отдѣлнитѣ мысли, и прѣдложения, отъ които е съставенъ. И пакъ прозорливостъ колкото щещъ, и логика болъ-болъ: чиста нѣмска соломонія на бѣлгарскій языкъ! Това е, споредъ убѣжденіето на съчинителтъ, глядната точка на сегашнѣтъ педагогіѣ!!! Харна глядна точка! Нъ чети по надолъ: «Сегашното врѣмя иска образование на волята, отхранѣ за енергическо, смислено и пресмятливо работеніе. Заради това и педагогіята днеска стое токмоножечки, и проч. —

И наистинѣ, ако стои педагогіята тѣй токмоножечки, съ таквѣ гляднѣ точкѣ и да тежнее и вирее на едничкото поприще, и проч., както школската педагогіа на г-на Ковачова, то подобрѣ е народошколските даскали да взематъ по единъ неисхабенѣ мотикъ и да ся отнесѣтъ великодушно до своиты виноградиницы, и на нхното поприще да си упражнатъ прѣсното

наклимваніе тѣлесно, да си ги прѣкопатъ съ сигур-
нѣтъ си упражнителнѣ прозорливостъ, за да имъ
родатъ добро и много гроздіе. Това ще е за нѣхъ мно-
го по полезно и по честно, отъ колкото да си губатъ
драгоцѣнното врѣмя въ суетны вдѣлбочаванія въ педа-
гогіѣтъ и да мислѣтъ надъ еднѣ книгѣ, въ коѣто
бирѣ тюрлю немогатъ никакъ да проумѣѣтъ писаното
въ нѣѣ, аджиба, да ли е бугарско-каурско или ман-
джурско!

За кого е написалъ г-нѣ Ковачовъ своѣтъ Школ-
скѣ Педагогіѣ, ако не за оныя учители, които иматъ
нуждѣ отъ такива ръководства? А що сѣ быле тѣѣ
толковѣ грѣшны, за да имъ ся отнима драгоцѣнното врѣ-
мя чрезъ изучваніето на еднѣ книгѣ, коѣто неможе да
имъ даде да разумѣѣтъ даже на нѣхныятъ матерный
языкъ. Защо да имъ ся смущава съвѣстѣта, мислейки,
че vysokoto ученіе е кѣтъ нѣщо свѣрхестественно и та-
инственно, а педагогіята наука, или книга сѣ съдържа-
ніе отъ непостижимѣ дълбочинѣ. Освѣнь това учители-
ты сѣ людѣ сиромасы, които ся прѣхранватъ въ потѣтъ
на лицето си; защо да имъ ся обиратъ грошовцыты по
еднѣ такѣвъ начинѣ, за едны недодѣланы ръководства?
Добрѣ е да имъ ся върнѣтъ назадъ парѣтъ, за да си
купѣтъ сѣ тѣхѣ нѣкоѣ добрѣ и другѣ книжкѣ, по по-
лезнѣ и по практичнѣ. Грѣхота е сѣ сиромашкѣтъ парѣ
да гоимъ нашѣтъ егоизмъ и педантичскѣ надутость.
До кога това съблачаніе и грабеніе, до кога това лѣ-
ганіе еднѣ другѣго? До кога това безсѣвѣстно търгу-
ваніе сѣ ученіето и подыгриваніе еъ vysokoto призваніе
на еднѣ съчинитель?

Задлъжавамеся да пинемъ за народа, за учители,
за подобрѣніе, за прѣобразование, за вразумленіе и за-
силваніе на слабыты, а така ли трѣбва да испѣлняваме
доброволныты си задлъженія?

Колко опрѣдѣленны понятія, мысли, колко жизнен-
ны правила и педагогичскѣ формулы ще извлече еднѣ
обыкновенѣ учитель отъ нѣкое взаимно или прѣготови-
телно училище при прочитаніето на Школскѣтъ Педа-
гогіѣ, коѣ цѣло, кога онѣ едва бы могѣлъ да разбере
прѣзъ купъ за грошъ най важното и когато на всякъ

почти страницѣ ще му ся случи да ся замыслюва надъ нѣкое криво и неясно израженіе, и да му издирва пона-
праздно дѣлбочинѣтъ. Кой отъ тѣхъ ще разумѣе извед-
нѣждъ що значи това: «И вѣтрѣшніѣтъ животъ се мѣр-
да въ наглядности, и всяко дѣйствително, пѣлно со пре-
сенъ животъ познаніе се добива само чрезъ нихъ.» Стр.
38. Та само това ли е?

Добъръ примѣръ за наглядность ни дава г-нъ Ко-
вачовъ въ сочиненіето си! Ако трѣбва да бѣде таквазъ
наглядността то по добръ съвѣтъ да ся не говори
за неѣж.

Говоримъ и учимъ за наглядностьтъ, а у насъ ѣж
нема. Това ся казва учи другиты на онова, което самъ
не отбирашъ съзнателно. А че г-нъ Ковачовъ не е и-
малъ ясно прѣдставленіе, за онова, което написалъ и
прѣпорѣчва на учителскѣтъ публікѣ, това явствува
отъ неясното му изложеніе защото неможемъ да прѣд-
положимъ, че господство му, съзнавайки основно прѣд-
мета си, да не е можалъ да му найде и приличното въз-
раженіе на писмо, особито кѣто трѣбва да е ималъ на
видъ учители отъ всякъ стѣпень, отъ които поголѣмата
часть може и да сѣ немали счастье да слѣдватъ въ нѣ-
коѣ академіѣ или университетъ, а може и гимназіѣ
да не сѣ видѣли, та малко бы ти отбрали отъ отвле-
ченности и педантизми. На такивато учители трѣбва да
тѣлкувашъ ясно, кратко и сложно на единъ удобопоня-
тенъ български языкъ, ако искашъ да ги повдигнешъ и
насочишъ на истинското имъ назначеніе, на истинскѣтъ
цѣль на учителскитѣ имъ длѣжности, на начина на пра-
вилното имъ извършваніе по исканиѣтъ методѣ; тогава
само могатъ они да станатъ послушни на единъ искренъ
сѣвѣтъ, човѣчески сѣвѣтъ на одного компетента педа-
гога и проч. Тогава само ще повѣрватъ и ще приематъ
за педагогичьски формулы сичко, което бы прочели въ
одно ръководство по таѣж часть, когато бы видѣли пър-
вень добросѣвѣстностьтъ на самыйтъ му авторъ да ся
прозира во всякъ редъ, на всякъ страницѣ и да съста-
вя отличителното качество негово.

Въ книгѣтъ на г-на Ковачова Европейскитѣ зна-
менитости, отъ които е чърпалъ матеріала си, не гово-

рятъ така, както ся мъчи да говори съ нѣхныты уста авторътъ. Ако бы прочели они своитъ собственны мысли въ прѣводътъ на български, они бы плеснали ржѣцъ отъ отчаяніе и бы ся еликали отъ варварщинѣтъ на българскиты съчинители, то бы ся зачудили какъ е можаль единъ такъвъ Професоръ-Педагогъ да ся осмѣли да доближи до учителскѣтъ каѣедрѣ и да наставлява другиты въ свѣтиты правила на педагогикѣтъ тогазъ, когато въ неговѣтъ книга има толкозъ указанія на чисто неблагоговѣніе къмъ прѣметътъ си, трудътъ си и ну-жикѣтъ опытность!

На стр. 46 авторътъ казва: «Мысленіето е индивидуално освоеніе; заради това оно се изучва (?) най добръ и най лесно чрезъ слободното влизаніе (?) въ конкретното содържаніе, животикѣтъ си пулсъ има оно въ предметѣтъ.»

Питаме, какъ ще да влезе кой да е народошколски побразвитичкѣтъ учитель въ конкретното съдържаніе на едикъ безмысленикъ фразѣ или періодѣ, както въ горѣуказанното извлечение отъ авторовѣтъ книгѣ отъ 25 стр. и дали человекѣтъ трѣбва да ся обърне самъ на коментарій, за да научи самыйтъ авторъ да разбира смьсълътъ на безмыслицытъ си?

Ный бы могле да продлѣжимъ по тойзи начинъ да разглѣдваме Школската Педагогія, нъ виждаме че това бы отягчило не толкозъ насъ, колкото невинныты читатели, зацото ный бы указали почти на всякъ страницѣ по нѣщо неправилно; заради това ный скѣсяваме бѣлжикѣтъ си. А за да не паднемъ въ крайность въ нашитъ осѣжданія, ще речемъ еще, че Школската Педагогія могла бы да послужи, кѣто първо проявление по тойзи видѣ въ книжнинѣтъ ни, за потыкъ на други по майсторы по педагогичскѣтъ часть, за да напишѣтъ нѣщо съзнателно и опрѣдѣленно, было бы и да прѣведѣтъ на единъ чисто-българскій языкъ, нѣкое добро рѣководство за обученіето и възпитаніето на дѣцата, и то онова, кѣето бы было най популярно между ученыйтъ инностраненъ людѣ.

Върху това можаль бы да ся постараетъ и самъ г-нъ Ковачовъ съ успѣхъ, ако бы ся наелъ да прѣведе еди-

ныйтъ отъ своитѣ источники, нѣ съ условіе да исхвърли отъ прѣвода си педантичностѣтъ и множеството чужды думы, и сичкиты измы, непонятны на бѣлгарина, кои-правятъ сочиненіето му тежко за прочитаніе и неудоборазумѣваемъ, неудобно да ся прѣговори изведнѣждѣ нѣщо за вижтрѣшното му достоинство, както и за сжщественнѣтъ му важность въ бѣлгарскійтъ учебенъ миръ. Не малко мѣшае и прави лоше впечатлѣніе едно бамбашка правописаніе, отъ което трѣбва да ся отбѣгва вынаги, ради онова обобщеніе, което трѣбва да получи на бързо една съвременна на нравственнѣтъ ни нужды книга, тогазъ, когато бѣлгарскійтъ литературенъ языкъ почна вече да става по опрѣдѣленъ въ грамматическо отношеніе, а писателиты да ся приближавать и сходятъ въ много нѣща. Мѣстното нарѣчіе, или мѣстнѣтъ особености на языка сж добры и полезны за единъ филологъ, за читателя, а еще за нѣкой смъртенъ даскалъ, оны ставать тягость, производять шашармалкъ и даватъ да ся почувствова нѣкое си мѣстно партизанство въ языка ни.

По теоріѣтъ на слогътъ, колкото една теоретическа книга е по просто изложена, толкозъ повече ползата отъ неѣкъ быва по практичѣска. Съ еднѣ рѣчь проявленіето на хубавото, истинското и полезното въ единъ народъ е добра прѣпорѣжка за неговото прѣуспѣяніе. Напротивъ сичко онова, което само понапраздно отнема врѣмято на оногова, който иска да види въ него своѣкъ нравственнѣкъ или вещественнѣкъ ползѣкъ, и не намира нищо такъво, то е вредно и по долно даже отъ гюбрето. Нека прочее нашиты писатели ся запазватъ за напрѣдъ да не бы трудоветы имъ да испаднатъ въ такавъ нечистоплотнѣкъ катигоріѣкъ. Давно и втората часть отъ Педагогіѣтъ на г-на Ковачова быде по сполучна, желаемъ му това отъ все сърдце. Ный ся надѣваме слѣдъ малко врѣмя да ся повърнемъ пакъ на прѣдмета си и да поговоримъ върху съдържаніето, цѣлото и вижтрѣшнѣтъ достоинства, които ще ся постараемъ на тозъ пакъ да откриемъ въ Школскѣтъ Педагогіѣкъ, въ приличнѣтъ имъ голотѣкъ.

Велесъ, 28 Марта 1874

В. Поповичъ.

ЗАЩО НЕНАПРѢДВА НАШІЯ НАРОДЪ?

Нашія народъ е природно трудолюбивъ, това свидетелствуватъ неговитѣ дѣла; нашія народъ е природно обдаренъ съ бистъръ умъ и лесно запомня сичко; нашія народъ е побоженъ и милостивъ, за това помага на всякъ добръ цѣль, нашія народъ е рѣшителенъ и винаги иска да върви напредъ, да напредва. Тия свойства, съ които ся отличава нашія народъ, сж отъ голѣма важность и тѣ осигоряватъ напредъкътъ на единъ народъ, а защо нашія народъ не напредва?.. Това трѣбва да си има причинитѣ, и тѣхъ трѣбва да испитаеме. — Защо единъ лекаръ испитва първо причинитѣ на болѣстѣтъ? Испитва ги за това, за да може да изцѣри болнія. — Защо когато ся повдига едно ново здание, прѣдъ сичко ся полага добъръ temelъ? За това, защото знаемъ че сичкото здание ще тежи на temelътъ. По това сѣкѣй лесно може да ся увѣри, че въ всякъ единъ работа и предпріятіе, нужденъ е единъ начинъ, по когото ще ся слѣдва и извърши работата. Когато прочее ся изисква редъ и начинъ въ такива едни малки предмети: то колко повече е нужно да има редъ и начинъ за повдиганіето на единъ народъ, който иска да напредва и да ся усвършенствува. То ще рече че нашія народъ за това не напредва, защото нѣма редъ и начинъ въ изпълненіето на домашнитѣ си работи! А да ли е това отистина тѣй?

Условіето на народнія напредкъ е неговото добросѣстояние, т. е. когато ся употребляватъ притѣжаніята (имотѣтъ) мѣдро, това води народа къмъ по-високій степенъ въ свѣршенството му. А пъкъ за да може да ся ръководи и управлява съ единъ имотъ мѣдро, за това е потребно да има човѣкъ освѣтъ природна память, още и много знанія и искусства. Гдѣ ся спечелва знаніе? Това сички знаемъ че въ училището. За това ся и отворихъ изъ отечеството ни толкъс много училища, въ които да ся научатъ дѣтцата да четатъ и да пишатъ, за да можатъ като хора отъ послѣ да прочитатъ разни книги, и отъ тѣхъ да пріематъ онія искусства, които

щѣтъ имъ послужѣтъ за въ ползѣ въ животѣтъ имъ. Но при толкосъ много училища и разни книги, колко души има въ нашія народѣ, които знаѣтъ да прочитѣтъ? Мислѣхъ че сѣ твърдѣ малцина. Освѣнѣ това познато е и това: че ся намирѣтъ мнозина, които сѣ посѣщавали училището и сѣ учили, а днесъ пакъ незнаѣтъ нето да прочитатъ, нето да пишѣтъ. А кой е на това кривъ? . . . Вѣроятно е че мнозина щѣтъ отговорѣтъ: « криви сѣ учителитѣ »!? Но и това да ли е истинна?

Никой не може да бѣде на дѣцата по-голѣмъ пріятель, отъ родителитѣ имъ. По това и никой не е длѣженъ и не може да ся труди за напрѣдѣкътъ на дѣцата повѣче отъ колкото родителитѣ имъ; затова ся и казва: « Бащата и майката сѣ прави учители на дѣцата си, а учителѣтъ е тѣхенъ помощникъ ». На дѣцата които сѣ склонени повѣче на зло, отъ колкото на добро, родителитѣ трѣбва да даватъ едно голѣмо вниманіе, да испитатъ и познаѣтъ младитѣ наклонности на дѣцата си и да ги упѣтватъ и упражняватъ въ онуй дѣло и заниманіе, кѣмъ което тѣ иматъ наклонность и на тосъ начинъ да би могли да обикнѣтъ онуй занятіе, на което щѣтъ ся посвѣтѣтъ и отъ него прехранватъ въ животѣ си. Споредъ както единъ слуга не е въ състояніе, колкото и да е достоенъ, да извърши всичко по волята на господаря си: тѣй сѣщо не може никой да даде нето въспитаніе, нето наука на дѣцата таквасъ, която да задоволи желаніето на родителитѣ. Това ся е до днесъ считало за нищо, но въ това ся състой главната причина на народното ни ненапрѣдваніе, защото казахме, че затова ненапрѣдваме, защото нѣмаме никакъвъ редъ, нето начинъ въ испѣлненіето на домашнитѣ си работи, особенно за въспитаніето на младитѣ.

На какво ся навикне човѣкъ отъ малкъ, то ся вкоренява въ него, и мѣчно може да ся изкорени. Тѣй сѣщо и дѣцата каквото видѣтъ или чуѣтъ отъ родителитѣ си, тѣ него запомватъ и такива ставатъ. Затова и чуваме днесъ да казватъ мнозина, когато имъ ся каже да ся оставѣтъ отъ това или отъ онова зло: « Остави ся холанъ и баща ми не е билъ ученъ, чи пакъ е живѣлъ ». Да, нашитѣ дѣди и бащи, могли сѣ и да жи-

вѣкътъ добръ, ако и да не сж биле учени, но тогасъ бѣхж и времената други, малко потреби имахж, а мно- го работѣхж. А днесъ потрѣбитѣ голѣми, а пѣкъ рабо- титѣ малко. Който е способенъ, той ще си искара нуж- дитѣ за препитаніе както и да е, но оня който не у- мѣе нищо, който не е способенъ за никакво занаяте, той ся мѣчи и наказва; затова и не напрѣдва нашия народъ, защото повѣчето сме неспособни и не съвър- шени въ занимаиѣта си. А ако искаме да напрѣднемъ трѣбва да ся постараемъ прѣдъ сичко да си пригот- вимъ достойни наслѣдници, на които слѣдъ насъ ще о- стане сичко.

Защо сж неспособни нашитѣ священници, учители, занаятчии и сички други званичници, които съставля- ватъ дружественіи ни животъ? Не способни сж за то- ва, защото оня, които стѣпжтъ въ явенъ животъ като работници, не сж приготвени по единъ начинъ и спо- редъ наклонноститѣ имъ за онуй званіе съ което ся за- нимаватъ. Родителитѣ които познаватъ най-добръ на- клонноститѣ на дѣцата, не даватъ никакво вниманіе на тѣхната наклонность къмъ едно заниманіе, а гледатъ децата имъ да ся занимаватъ съ високо званіе, съ на- дѣжда ушъ че щатъ ся обогатѣтъ. Когато единъ чо- вѣкъ не е способенъ да си изпълнява и отговаря на званіето, той неможе да напрѣдне, и лесно пропада, ко- гато види че е натоваренъ съ толкосъ длѣжности и от- гаворности, които не е никоги нито чулъ и съ които за да можи да ся бори, не е приготвенъ, — тогасъ не е чудно, за дѣто такива хора не можатъ да напрѣднжтъ въ званіето си. А отъ такива неспособни занаятчии, кои- то не си познаватъ занимаието, каква полза може да ся очаква!? И тѣзи сж главнитѣ причини, за дето не напрѣдватъ въ насъ както священницитѣ и учителитѣ, тѣй и сичкитѣ занаятчій, и то единствено за това, за- щото отъ малки не сж ся приготвили за онуй званіе, съ което ся днесъ занимаватъ. Тежко и горко на оня, кой- то нѣма наклонность, нето волѣкъ къмъ онова занаяте съ което ся занимава; отъ неспособносттаж напрѣджтъ не е било, нето може да бѣде. За това и нашия народъ не напрѣдва, за това отъ день-на-день по-мѣчно си заслу-

жваме прехраната, и сичко вмѣсто да се развива и напредва, то се спира и пропада. Само отъ добръ приготвени членове на народа, които съ мъдрото си изпълненіе на длъжноститѣ, разпространяватъ заниманіята си; отъ тѣхъ може да се очаква добъръ успѣхъ и напредъкъ въ сичко.

Науката е слънце, което грѣе на всякого безъ разлика; това слънце трѣбва да се разпространи и огрѣе всякого отъ насъ, ако искаме напредъкъ. Безъ изключение сѣкій трѣбва да бѣде способенъ да си върти занятіето, за да може да го развѣе, обработи и отъ него ползува; а способностъ безъ наука не може да съществува. Има мнозина въ нашія народъ, които накриво гледатъ и съвсемъ малоуважаватъ важността и силата на ученіето и сичко вършѣтъ слѣпата, безъ дълги размисленія, но такива хора винаги биватъ сиромаси; при най-голѣмитѣ трудове, които полагатъ въ дѣлата си, тѣ пакъ ся мѣчатъ и наказватъ, и то единствено затова, защото умнитѣ имъ сили не сѣ въ състояніе, да имъ откриѣтъ по-добрія и лесенъ начинъ въ заниманіята имъ, за да можѣтъ да се ползувѣтъ нѣщо по-вѣче отъ трудоветѣ си.

Чрѣзъ науката сѣ открити сичкитѣ искусства, слѣдователно чрѣзъ неѣж само можѣтъ да се развиѣтъ и усъвършенствуватъ.

Щастливъ може да бѣде само онзи народъ, който си има сичко каквото му е нужно, и самъ си изработва каквото нѣма, безъ да има нужда да зема нѣщо отъ чуждитѣ народи, защото чуждія народъ освѣнь дето ни извлича паритѣ и съ тѣхъ ся обогатява, но при това още сѣе въ насъ чужди обичай, мисли и просто да кажемъ разни моди, които сѣ нажалостъ прѣдъ очитѣ ни и въ тѣхъ сме облечени, отъ които не ся ползуваме никакъ и нищо, но по злощастіе падаме и губимъ доста. Ето още една отъ най-главнитѣ причини, защо нашія народъ не напредва. Когато единъ народъ си изгуби обичайтѣ, и погази сичко което е негово народно, а приеме и предпочете чуждото, не ся труди да си изработва самъ каквото му е нужно, то такъвъ народъ бива винаги сиромасъ, а като такъвъ не може нето да напредъ-

два. До гдѣто ній подпомагаме чуждитѣ народи съ присвояваніето на тѣхнитѣ голи моди; до гдѣто искаме да подражаваме тѣхнитѣ обичай и животъ, до гдѣто нашія женскій полъ иска да надмине въ облѣклото даже и сжъщата Европейка, до тогасъ нашія народъ ще пропада отъ день на день сѣ по-повѣче и по-вече, нѣма може да има никакъвъ напрѣдъкъ, и това е една причина за дето не напрѣдваме и за дето ся оплакваме отъ днешнѣщото си състояніе; какъ щемъ напрѣднемъ, какъ можемъ да бждемъ въ добро състояніе, когато не вършимъ нищо, но за сичко ся надѣваме да ни приготвѣтъ чуждитѣ народи!?

Нашія народъ е много злощастенъ, за дето нѣма добри занаятчій, отъ които зависи сичкія народенъ напрѣдъкъ. Нашитѣ занаятчій вършѣтъ сичко тѣй, споредъ както сж го научили отъ майстора си, безъ да ся потрудѣтъ щото да измѣнѣтъ или да измислѣтъ нѣщо по-пріятно и по-трайно, което да ся продава повѣчко и по-лѣсно и отъ което разумѣва са че щѣтъ ся ползувать по-много. За насъ е сичко невъзможно, и това не е за чуденіе, когато си помислимъ че на рѣдко ще ся намѣри нѣкой въ нашитѣ занаятчій, който да знае поне да прочита и пише. Ній знаемъ само да ся оплакваме че нѣмало земація-даванія, безъ да дадемъ едно вниманіе на дѣлата си съ които ся занимаваме или да изпитаме причинитѣ на онова, което ни толкосъ мѣчи и обеспокоява, което ни спира напрѣдъкътъ. — Важността на занаятчійското съсловіе въ смотреніе на чловѣческія напрѣдъкъ е твърдѣ очевидна и дѣломъ засвидѣтелствувана. Не виждаме ли колко ся надминувѣтъ чуждитѣ народи за да дадѣтъ една по-голѣма важность на занаятитѣ си! Ние съ какво можемъ да ся похвалимъ когато нѣмаме нищо на огнището си свое, безъ което неможемъ?! Когато още първитѣ ни народни потреби сир. училищата ни, не сж въ никакъвъ редъ, когато живѣемъ по чужди духъ и съ чужди облѣкла; когато съ съдбѣтъ на младитѣ които ся учѣтъ ся разполагатъ хора глунави и безъдушни!?

Ако разгледаме наклонноститѣ и жертвитѣ си къмъ общитѣ си заведенія и народни потреби, то и въ туй

отношеніе сме твърдѣ хладнокръвни, и малцина сж о-
нѣзи които осѣщатъ нуждата и ползитѣ отъ едно общо
завѣденіе. Какъ и колцина ся намиратъ, които пома-
гѣтъ на училища, на читалища!? Колко вѣстници и
списанія имаме и какъ ся приематъ, когато сж тѣ сѣи-
тели на просвѣщеніето?! Това не ще, мислимъ, доказа-
тельства: че по-радостно иждивяваме на разни задовол-
ствія, отъ които не ся ползуваме нищо, отъ колкото да
си купимъ една книжка която струва три гроша. А ка-
то сме толкосъ немарливи къмъ книжнината си, то мо-
жемъ ли да ся надѣваме, че тя скоро ще ся развие и
обогати?! Сѣкій познава народнитѣ ни нужди, но ни-
кой не ся олавя о работа. Само знаемъ да викаме: туй
тѣй трѣбвало, онуй инѣкъ, а пѣкъ съ прекръстени ръ-
цѣ чакаме да ни падне на готово сичко отъ небето!
Да си даваме гласѣтъ сички знаемъ, но да извършимъ
нѣщо, това е далечъ отъ насъ. Н. пр. въ едно читали-
ще има 60 души членове, ако сѣкій отъ тѣя членове зе-
меше по една длѣжностъ или двамина заедно и то: едни
да ся занимаватъ съ вътрешното управление на чита-
лицето, втори съ явни преданія (сказки), трети да пре-
даватъ въ едно недѣлно училище, нѣколцина да ся за-
нимаватъ само съ подписваніе на спомощници за вѣст-
ници и книжки, което е нѣщо съвсемъ възможно, то
видѣ ли би да ли ще има успѣхъ или не? Но въ насъ
нѣма такива мисли, ній мислимъ че сичко ще ся роди
отъ духѣтъ на времето, но въ това сме крайно излъ-
гани. Ній сме сичко, отъ насъ зависи да напрѣднемъ
или да останемъ още за дълго време въ тъмнинѣтъ.
Ако извършимъ нѣщо полѣзно за родѣтъ си, то щемъ
си спечелимъ добро име, ако ли напротивъ презремъ
народнія напрѣдѣкъ, то нашитѣ потомци, щѣтъ ни счи-
тѣтъ за едни хора неспособни, които не сме умѣяли
нищо, щѣтъ ни осѣдѣтъ и злословѣтъ, когато не прие-
мѣтъ отъ насъ въ наслѣдіе нищо, което да имъ олѣсни
дѣлата и животѣтъ.

Много-бройнитѣ ни потреби съ които сме днесъ об-
кружени, ако не ся изцѣрѣтъ и доведѣтъ въ по-добъръ
редъ, то тѣ отъ день на день щѣтъ ся увеличѣтъ и
щѣтъ станѣтъ по-тежки и по-несносни за насъ, и то-

гасъ мѣчно ще ни бѣде да поправимъ онова, което днесъ оставяме да ся вкоренява и развива. Да не мислимъ че сичко което е за човѣка, че то може да бѣде и полезно човѣку; не, тѣсъ мисль трѣба да е много далечъ отъ насъ! Но какво трѣбва да правимъ?
Трѣбва да раздѣляме доброто отъ злото, вредителното отъ полезното, нашето отъ чуждото, нуждното отъ излишното и да приемаме само онова, което е наше и за насъ, което ще ни служи за морална и за матеріална полза. Въ такъвъ случай ний можемъ да ся надѣваме че щемъ напреднемъ.

Много-бройни сж причинитѣ защо не напредва нашя народъ, и тѣхъ трѣбва да испытва сѣкій отъ насъ, да би могли да ся изкоренятъ и отбѣгнатъ. И тѣзи е една отъ най-святитѣ длѣжности на сѣкій Българинъ, който е искренъ пріятель на милия си родъ.

Никополь 28 Юній 1874.

Т. Х. Станчевъ.

КНИЖЕВНИ ВѢСТИ.

* * КАТИХИЗИСЪ ЗА ЗЕМЛЯДѢЛИЕТО отъ Ц. Гинчова, второ издание, Цариградъ, Печатницата Карапетровъ и Друж. 1874. — Нашата книжнина е имала всекога потреба отъ една книга по земедѣленето или по селското ступанство изобщо. Като народъ чисто ступански, ний сми погледвали хж днесъ, хж утрѣ дано са появѣше нѣкой нашъ съотечественникъ, който да напиши нѣщичко за нашитѣ орачи и жьтвари, за нашитѣ скотовѣдци и копринари. Ний гледами кога ще излѣзе нѣкой да поучи тѣзи неистѣщени хорица. Въ таквъзъ едно време са появи Земедѣлието на Г. Гинчова. Първото му издание са разнесе скоро-скоро, и ний ся бѣхми научили че почтенний авторъ тѣкмялъ да препечата втори пѣтъ списанието си за земедѣлието.

Отъ само себе си са разбира че наедно съ второто издание, читателитѣ ни са очаквали нѣкое преработванье на Земедѣлието Гинчова. Туй ожидахми и ний. Ако не преработванье, мисляхми си нии, авторътъ ще бѣде доволно благополученъ за да

направи въ книгата си поне онѣзи поправки и промѣненія, които е позналъ за потребни отъ двѣ-три годишенъ опитъ. Но ето ний имамъ на този часъ предъ очи двѣтъ издания на Г. Гинчова. Ний пребрѣщама листовѣтъ и сравнявама. Търсимъ дано да намѣримъ нѣкое подобрѣванье въ второто издание.

Намѣсто всичко ожидано, намѣсто всѣко друго преработване, въ новото издание на Гинчева ний намѣрвама голѣмата тѣзи поправка, коѣто бие въ очи. То е че на мѣсто *Землядѣлие* нашата книжнина е честита да има *Катихизисъ на Землядѣлието*. — А защо Катихизисъ? — Защото туй име му прилича споредъ реда на изложението, казва Г. Авторъ. — А какъвъ е реда на изложението? — Питанията и отговорити. Отъ което слѣдва че всички наши книги писани на питання и на отговори по правилата на вторитѣ издания трѣбва да са назоватъ Катихизиси. То ще бѣде нѣщо прекрасно. Тогазъ ний ще имамъ: Катихизисъ на Священната История, Катих. на Бѣлгра. История, Катих. на Географията, Катих. на Аритметиката и най-подиръ Катихизисъ на Пѣснотворството и на Сихотворството. Е добръ, Г. Гинчовъ, какъ ви са види това ваше изобрѣтение? Ще принесе ли по голѣма полза отъ по-напрѣшното положение на работитѣ?

Отъ практически погледъ ако погледнимъ на новото издание Гинчово, то трѣба да исповѣдама че тѣзъ книга не ще бѣде безъ полза за нашитѣ ступани и земеделци. Колкото за въ училището ний го намѣрвама не дотамъ полезно. А знаете ли защо? — Защото е Катихизисъ сирѣчь съ питання и отговори. А то е познато че *този редъ на изложението* са учи машинално като всѣки тѣй да кажемъ Катихизисъ. Желателно би било г. Гинчовъ да размисляше върху тѣзи наша бѣлѣжка.

Колкото за езика на г-на Гинчова и за неговото правописание ний има да му направимъ тѣзи нѣколко бѣлѣжки. Думата *ука*, която наистинѣ е чисто бѣлгарска дума не ще рече *уроки*. Тѣй той я е употребилъ криво и неразбрано. *Ука* ще каже ученье а пѣкъ *урокъ* ще каже нѣщо уречено, което са учи. Тѣй думата *урокъ* е по-опредѣлителна и по въ тѣсенъ смисълъ отъ колкото е *ука*, която има широкъ и неопредѣленъ смисълъ. Но думата *урокъ* е чуждица, може би да рече г. Гинчовъ. Та не сѣ ли не бѣлгарски думитѣ *училища*, *учители*, *ученици*, *подбудително*, *знание*, и пр. които сѣ употребени вече въ нашия езикъ, които обичайтъ е направилъ сѣщо бѣлгарски и които

самъ г. Гинчовъ е прислѣ и употребилъ въ своя Катихизисъ.
Не е ли тъй, г. Гинчовъ?

Думата *нада* намѣсто *прибавление* си нѣма мѣстото. Тукъ трѣба да кажемъ че во второто издание на извѣстияната книга има *нада* отъ стр. 114 до края стр. 123. Ний имамъ хубавата българска рѣчь *притурка* или *прибавка*, отъ които всѣки ще разбере че са говори за нѣщо притурено, прибавено во второто издание. А какво ще каже *нада*? — *Нада* са зове нѣщо което са принада на едно недостигнѣло, късо мѣсто. Нада бива на късъ рѣкавъ, *нада* бива на късъ крачулъ, *нада* бива на късъ платъ. Но *нада* въ едно списанье, ний го не разбирами. Подиръ това. По нѣкъдѣ изложението не е ясно, непонятно за единъ ступанъ каквито сж нашитѣ български. Тѣй напримѣръ ний видѣхми и патиxми отъ трудъ да разберемъ слѣдующия катихизически параграфъ:

Каква е ползата отъ косението?

Ползата отъ косѣнието е двойна, 1-во въ сламата остава трѣва, коя ѣ прави мѣка и добра за храна на добитѣка, и 2-ро на нивѣтъ не узрѣватъ трѣвитѣ, да са насѣятъ за друга година.

Тѣзи сж бѣлѣжкитѣ които считахми за наша длѣжностъ да направимъ, като извѣствами за книгата: Катихизисъ на Землядѣлието отъ г-на Гинчова. Ний ся надѣвами че господство му ще ги земе подъ внимание.

**** НАРЖЧЕНЪ ДЕНОСЛОВЪ** за год. 1875 нарѣдилъ П. П. Черновѣждъ. Цариградъ Печат. Карапетровъ стр. 96 на 16-а. Г-нъ П. П. Черновѣждъ е издалъ Наржченъ Денословъ който между другитѣ статийки обѣма нѣщо за нашето икономическо положение, нѣщо по игиената и нѣкои лѣкарски наставления срѣдства за помаганье въ ненадѣйнитѣ болестни припадѣци. Ако прегледами съдържаньето и езикътъ въобще ний сми длѣжни да кажемъ че Денословътъ е довольно добра и сполучено написана книжка. Цѣната на Наржчний Денословъ е гроша два. Намѣрва са за проданъ въ Цариградъ у Българ. книгопродавница, какъто и по вънъ въ познатитѣ наши книгопродавници.

ВАЖНА ПОПРАВКА. — Въ книжката «Пжтуване около Свѣта» преводъ отъ френски е станѣла една таквазъ погрѣшка, която считамъ за длѣжностъ да поправа чрезъ печата. На 198 стр. като са говори за Полша поменава са слѣдующето:

«Полша е родила много велики мжжѣе и лични писатели,

отъ които за забѣлѣжване е историкътъ Палацки.» Тукъ думитѣ: *отъ които за забѣлѣжване е историкътъ Палацки* сж погрѣшка несъгледана во време на поправянѣето.

Прочутитѣ историкъ Палацки не е полякъ. Той са е родилъ на 14 Юния 1798 год. у Моравия въ едно селце което са зове *Ходславицъ*, при градъ Новий Ичинъ. Неговото собствено име е Францъ и той има синъ Янъ Палацкій роденъ въ 1830 год., който за сега е учитель въ Пражскія университетъ.

Старийтъ Палацкій и зетъ му Ригеръ сж прѣпоросцитѣ на Чешкото събужданѣе и напредване. Тѣ сж най-отличнитѣ публични работници въ Чешко и всичкий тѣхенъ животъ е билъ посветенъ до сега въ служба на татковината имъ.

Въсползанъ отъ случая азъ трѣба да приложжъ че поради моето отѣхствие во време на печатанѣето на реченната книжка «Пжтуванѣе около Свѣта» сж са вмѣкнжли и други нѣкои погрѣшки.

Като исказвами жалостѣта си за дѣто противъ нашитѣ желанія нѣколко погрѣшки влѣзохж въ тѣзи книжка ний благодаримъ на онѣзи наши искренни приятели, които ни почетохж съ своитѣ бѣлѣжки върху нея. Ний очаквами даже една сериозна критика върху тѣзи книжка. То са знае че безъ критика ний нѣма да имамы никога отборъ и сполучени трудове.

С. С. Б.

ПѢСНЬ

Изпѣяна на 11 Майа 1874 год. въ дѣвическото училиште на Ломъ-Паланка.

(По гласѣтъ на «Ясенъ день лѣсенж»).

Живъ былъ нашъ народъ,
Нашъ славенскый родъ,
Нашый, нашый, нашъ славенскый родъ,
Че ни языка

Пази до сега,
Пази, пази, пази до сега:
Книжнинж си да подновимъ,
Изново да се възродимъ;
На свѣта да се обадимъ,
Че сме бѣлгарекый народъ.

Живъ былъ, живъ былъ, живъ былъ нашъ славенскый родъ.

Н. П.